

Татоян А. А.
здобувач кафедри кримінального
процесу
Національного юридичного
університету
імені Ярослава Мудрого, м. Харків

СПЕЦІАЛЬНЕ ДОСУДОВЕ РОЗСЛІДУВАННЯ В УМОВАХ ДІЇ ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Введений з початком повномасштабного російського вторгнення на територію України воєнний стан ще більше посилив проблематику окремих аспектів правового регулювання КПК України, серед яких на особливу увагу заслуговують положення щодо запровадження спеціального досудового розслідування.

Після початку повномасштабного наступу РФ на територію України та запровадження на її території воєнного стану було внесено ряд змін до чинного КПК України, зокрема було перейменовано розділ IX¹, який одержав нову назву – «Особливий режим досудового розслідування, судового розгляду в умовах воєнного стану» [1]. Починаючи з березня минулого року до КПК України було внесено 20 змін та поправок, що свідчить про те, що законодавець робить спроби реформувати чинне кримінальне процесуальне законодавство, проте робить це несистемно та, як показує практика, необдуманно, що аж ніяк не сприяє вирішенню нагальних проблем сьогодення у здійсненні кримінальних проваджень [2, с. 31].

Спеціальне досудове розслідування – це особливий різновид досудового розслідування, що відбувається у кримінальному провадженні в результаті прийняття слідчим суддею ухвали щодо особи, яка підозрюється у вчиненні злочинного діяння та стосовно якої прийнято уповноваженим органом рішення щодо її передачі з метою обміну в якості військового полоненого та за умови реалізації такого обміну [3, с. 153].

Нормотворець надає чіткий перелік злочинних діянь, які він відносить до таких, що підлягають спеціальному досудовому розслідуванню. При цьому він також встановлює коло осіб, стосовно яких може мати місце спеціальне досудове розслідування в результаті вчинення ними злочинів, які не входять до виключного переліку. До їх числа входять: а) підозрювані особи, що перебувають на тимчасово окупованій території нашої країни та переховуються на ній від органів досудового розслідування, бажаючи ухилитись від відповідальності; б) підозрювані особи, що перебувають на території держави-агресора та переховуються на ній від органів досудового розслідування, бажаючи ухилитись від відповідальності; в) підозрювані особи, яких було оголошено у розшук на міжнародному рівні та провадження про протиправні діяння яких розслідуються в одному кримінальному провадженні зі злочинами, що належать до переліку, встановленого законодавцем.

Одночасно з цим слід наголосити, що в останньому випадку має бути доведений той факт, що виділення матеріалів такого провадження в окрему справу матиме негативні

наслідки у вигляді впливу на досудове розслідування та судовий розгляд, зокрема ставить під сумнів їхню повноту.

Ухвалити відмову щодо задоволення поданого слідчим чи прокурором клопотання стосовно проведення спеціального досудового розслідування слідчий суддя має право тільки тоді, коли особа, що її подала, не зможе довести дійсність місцезнаходження підозрюваного за межами підконтрольної території України, зокрема на території держави-агресора чи на тимчасово окупованій території, та ставить собі за мету неявку до органу досудового розслідування для ухилення від кримінальної відповідальності, чи факт визнання особи такою, що оголошена в розшук на міжнародному рівні, чи наявність прийнятого рішення уповноваженим органом стосовно обміну підозрюваного в якості військовополоненого за умови, що такий обмін було здійснено.

У разі коли про підозру у злочині було повідомлено одночасно декільком особам, слідчий чи прокурор мають право подавати клопотання про призначення спеціального досудового розслідування виключно щодо тих осіб, провадження стосовно яких відповідно до чинного законодавства можуть розглядатись у вигляді спеціального досудового розслідування. При цьому щодо інших осіб, на яких падає підозра про вчинення даного злочину, досудове розслідування буде мати звичайний порядок, встановлений КПК України.

Клопотання про здійснення спеціального досудового розслідування має містити такі складові: виклад обставин злочину в короткому вигляді, вказівка на ці обставини як підставу подачі клопотання; кваліфікація вчиненого правопорушення відповідно до приписів чинного кримінального закону, важливо зазначити при цьому конкретну статтю цього закону; виклад тих обставин, які доводять правильність підозри у вчиненні злочину саме цією особою, зазначення тих обставин, які дозволяють розглядати провадження в порядку спеціального досудового розслідування (перелічені вище); зазначення обставин про ухилення підозрюваної особи від відповідальності шляхом переховування; встановлення кола свідків, допит яких може допомогти слідчому судді у прийнятті рішення про задоволення клопотання.

Особливу структуру має зміст клопотання щодо здійснення спеціального досудового розслідування щодо підозрюваного, стосовно якого було прийнято рішення уповноваженим органом стосовно обміну останнього в якості військовополоненого та за умови реалізації такого обміну. До структури цього клопотання, крім вище зазначених елементів, входять такі складові: документи, якими підтверджується прийняття рішення стосовно обміну підозрюваного як військовополоненого уповноваженим органом та матеріали, на основі яких слідчий суддя може переконатись у реалізації цього обміну [4].

Слідчий суддя повинен розглянути подане йому клопотання за участі слідчого чи прокурора, який його подав, та за обов'язкової присутності захисника підозрюваного впродовж десяти днів з моменту його надходження до слідчого судді.

Розглянувши подане йому слідчим чи прокурором клопотання, слідчий суддя видає одну з можливих ухвал: про задоволення чи відхилення (відмову в задоволенні) даного клопотання. Зміст ухвали повинен бути мотивованим, слідчий суддя має обґрунтувати своє рішення, вміщене в ухвалі. Клопотання подається одноразово, повторне подання може мати місце, якщо виникають обставини, наявність яких не була відома на момент

подачі початкового клопотання і які засвідчують необхідність призначення спеціального досудового розслідування.

У разі явки підозрюваного до органів досудового розслідування, якими здійснюється щодо нього спеціальне досудове розслідування, або ж у разі затримання підозрюваного цими органами, необхідність здійснення подальшого спеціального досудового розслідування відпадає, а тому досудове розслідування надалі відбувається в загальному порядку. Дані стосовно осіб, які підозрюються у вчиненні злочину та стосовно яких слідчим суддею була видана ухвала про здійснення щодо них спеціального досудового розслідування, у той же день вносяться в ЄРДР, а також підлягають публікації в ЗМІ, що мають загальнодержавний рівень поширення, та публікуються на офіційному сайті Генерального прокурора.

Отже, якщо врахувати вищевикладене, можна констатувати спеціальне досудове розслідування як видозміну процесуальної форми, на основі якої встановлюється особливий порядок розслідування злочинів, чіткий перелік яких встановлюється законодавчими нормами КПК. При цьому законодавець відмічає особливість діяльності підозрюваного, який здійснює переховування з метою уникнення покарання за вчинений злочин за межами держави походження та вважається таким, що оголошений у розшук на міжнародному рівні. Якщо аналізувати не лише теоретичні аспекти, а ще й практику використання інституту спеціального досудового розслідування, то можна зробити такий висновок. Даний інститут був запроваджений з огляду на необхідність притягнення до кримінальної відповідальності підозрюваних осіб, що всіляко ухиляються від зустрічі з органами досудового розслідування, а також спрямовується на дотримання засади невідворотності кримінального покарання.

Список використаних джерел

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квіт. 2012 р. № 4651-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 05.03.2023).
2. Гусаров С. М. Щодо вдосконалення окремих положень досудового розслідування з урахуванням воєнного стану. *Сучасні тенденції розвитку криміналістики та кримінального процесу в умовах воєнного стану* : тези доп. Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 25 листоп. 2022 р.). Харків : ХНУВС, 2022. С. 31–33.
3. Верещак О. І. Деякі аспекти спеціального досудового розслідування в умовах воєнного стану. 2022. С. 153–155.
4. Досудове розслідування в умовах воєнного стану: які зміни внесено в КПК? URL: https://jurliga.ligazakon.net/analytics/213263_dosudove-rozsliduvannya-v-umovakh-vonnogo- stanu-yak-zmni-vneseno-v-kpk. (дата звернення: 05.03.2023).

Науковий керівник: кандидат юридичних наук, доцент М. О. Карпенко

